

16. GAIA: “Erantzukizuna (I)”

LABURPENA: I. Kontratuz kanpoko erantzukizun zibila. Kontzeptua eta mugaketa. -1. Kontzeptua eta funtzioa. -2. Mugaketa erantzukizun kontratuzkoaren aurrean. -II. Delitutik zein faltatik sortutako erantzukizun zibila. -III. Kontratuz kanpoko erantzukizun zibilaren oinarriak. - 1.Abiapuntua. -2. Portaera. -2.1. Akzioa edo ez-egitea. Norberaren egitatetik sortutako erantzukizuna. -2.2. Subjektuak. -2.2.1. Adingabeen zein ezgaituen erantzukizuna. -2.2.2. Autore-aniztasuna. -3. Portaeraren juridikotasun eza. -4. Erantzukizuna egozteko irizpidea. -4.1. Egozteko irizpideak: erantzukizun objektiboa eta subjektiboa. -4.2. Errua: hura aintzateste moduaren bilakaera jurisprudentzian. -5. Kaltea. -5.1. Kontzeptua eta motak. -5.2. Ordaina emateko moduak. -5.3. Balioespena. -5.4. Kalte-ordaina eskatzeko subjektu aktiboa. -6. Kausalitatezko erlazioa. -6.1. Kausalitatea eta kaltea egozteak. -6.2. Kaltetuaren parte-hartzea: erruak batera egotea. -IV. Akzioaren preskripzioa. -V. Prebentzioa eta aseguratze obligazioa: erantzukizun zibileko asegurua.

ARAUDIA: EKko 24.1. art.; KZeko 1.089., 1.092., 1.093., 1.103.-1.106., 1.902.-1.910., 1.964. eta 1.968.2. art.; Zigor Kodeari buruzko azaroaren 23ko 10/1995 Lege Organikoaren (ZKAREN) 20. eta 109.-122. art., zazpigarren azken xedapena eta xedapen derogatzaile bakarraren 1.a) zenbakia; PKrLko 111.-116. art.; Zigor Kodearen Testu Bateratuko 8.2. artikuluari dagokionez, 20. art., 3096/1973 Dekretua, azaroaren 14koak argitaratua, 44/1971 Legea, azaroaren 15ekoaren arabera; 48/1960 Legea, uztailaren 21ekoa, Aire Nabigazioari buruzkoa (ANL); Ibilgailu Motordunen Zirkulazioan Erantzukizun Zibilari eta Aseguruari buruzko Legea (IMZEZAL) (hori izen berria da -azaroaren 8ko 30/1995 Legea, Aseguru Pribatuak Antolatu eta Gainbegiratzeari buruzkoaren zortzigarren xedapen gehigarriak emana, zeinak, gainera, i. tituluari idazketa berria ematen baitio-; lehen, 122/1962 Legea, abenduaren 24koa, Ibilgailu Motordunak Erabili eta Zirkulatzeari buruzkoa, Testu Bateratua: 632/1968 Dekretua, martxoaren 21ekoa); 264/1986 Errege Dekretua, abenduaren 30ekoa, Ibilgailu Motordunak Erabiltzetik eta Zirkulatzetik eratorritako Erantzukizun Zibilaren Aseguruari buruzko Erregelamendua onartzen duena, nahitaez egin beharreko asegurua; 25/1964 Legea, apirilaren 29koa, Energia Nuklearra arautzeari buruzkoa (ENL); 2177/1967 Dekretua, ekainaren 22koa, Arrisku Nuklearrak estaltzeari buruzko Erregelamendua onartzen duena; 1/1970 Legea, apirilaren 4koa, Ehizari buruzkoa (EL); 506/1971 Dekretua, martxoaren 25ekoa, Ehizari buruzko Legea exekutatzeko Erregelamendua onartzen duena; 63/1994 Errege Dekretua, urtarrilaren 21ekoa, Ehiztariaren Erantzukizun Zibilaren Aseguruari buruzko Erregelamendua onartzen duena, nahitaez egin beharreko asegurua; 26/1984 Legea, uztailaren 19koa, Kontsumitzaileen eta Erabiltzaileen Defentsari buruzko orokorra (KEDL); 22/1994 Legea, uztailaren 6koa, Produktu Akastunek eragindako Kalteen Erantzukizun Zibilari buruzkoa (PAEZL); maiatzaren 5eko

Ohorearekiko, Pertsona eta Familiaren Intimitatearekiko eta Norberaren Irudiarekiko Eskubidearen Babes Zibilaria buruzko 1/1982 Lege Organikoaren, (OIELOaren) 6. eta 9. art.; Jabetza Intelektualari buruzko Legearen Testu Bateratuaren (JILTbaren) 133., 135. eta 136. art.; 1/1996 Errege Dekretu Legegilea, apirilaren 12koa; urriaren 8ko Aseguru-Kontratuari buruzko 50/1980 Legearen (AKLaren) 73.-76. art.

I. KONTRATUZ KANPOKO ERANTZUKIZUN ZIBILA. KONTZEPTUA ETA MUGAKETA

1. Kontzeptua eta funtzioa

Erantzukizun zibilak eragindako kaltea ordaintzeko obligazioa dakar. Kalte bat eragiten duenak kaltetuari eragindako kaltea ordaindu beharko dio. Beraz, esan liteke erakunde hori eta hura erregulatzen duten arauen funtzioa *kalte-ordaintzailea* dela, eta ez prebentziozkoa edo zigortzailea (DE ÁNGEL, PANTALEÓN); baina azken bi ikuspegi horiek ere nolabait agertzen dira, kaltea ordaintzeko obligazioa inork har baitezake *zigor* gisa, edo kaltea ordaindu beharrak portaera arduratsu eta arretatsuagoak izatera inor bultza baitezake.

Eremu juridikoan, ohikoa izan da, obligazio hori arautzeko, kontuan izatea kaltea eragin duen portaeraren iturria; hots, kaltea kontratua edo aurrez egon den obligaziozko erlazioa ez-betetzeak eragin duen edo kaltea eragin eta jasan duenaren artean aurretiazko kontratuzko loturarik ez egotea. Horren arabera, **kontratuzko erantzukizun zibila** eta **kontratuz kanpoko erantzukizun zibila** bereizten dira. Gainera, azken hori hainbat modutan izendatu izan da: kontratuz kanpoko erantzukizuna, erantzukizun akiliarra (*Lex Aquilia*) edo, besterik gabe, erantzukizun zibila.

Kode Zibilean, 1.902.-1.910. artikuluek arautzen dute kontratuz kanpoko erantzukizuna. Xedapen horiek osatzen dute IV. liburuko XVI. tituluko (*"Hitzarmenik gabe hartzen diren obligazioak"*) II. kapitulua (*"Errutik edo arreta gabeziatik sortutako obligazioak"*). Lehenago, halaber, 1.089. artikulua, obligazioen iturri gisa, *edozein motatako erruz edo arreta gabeziaz egiten diren egintza edo omisioak* aipatzen ditu. Obligazio horien araudia ezartzeko, delituetatik nahiz faltetatik sortzen badira, 1.092. artikulua Zigor Kodera igortzen du, eta, legeak zigortu gabeko errua edo zabarkeria egonik, 1.093. artikulua aipatutako Kode zibileko XVI. tituluko II. kapitulura igortzen du. Bestalde, eremu jakin bateko jarduera edo sektore zehatzetako berezitasunak kontuan hartuta, zenbait lege berezi eman dira.

2. Mugaketa

Legegileak erantzukizunari buruzko **bi erregimen desberdin** ezartzea aukeratu du. Bata eta bestea bereizteko, irizpide argia eta ukaezina hartzen du abiapuntutzat: ***kaltea eragiten duen portaera aurrez dagoen kontratua edo obligaziozko erlazioa ez betetzea den (kontratuzko erantzukizuna) ala ez (kontratuz kanpoko erantzukizuna)***. Datu horren arabera izango da, beraz, erantzukizuna kontratuzkoa edo kontratuz kanpoko.

Jurisprudentziaren doktrina aztertu ostean, ordea, erantzukizun mota bakoitzaren eremuaren mugek soslai ilunak agertzen dituzte. Maiz ez da argi geratzen zein den egitate bati -kalte batek sortutako erantzukizunari- aplikatu beharreko erregimena: kontratuzkoa ala kontratuz kanpoko. Funtsean, iluntasun hori sortu da Auzitegiak, askotan, esplizituki nahiz inplizituki adierazi duelako egitate kaltegarria *kontratuzko erantzukizunaren zein kontratuz kanpokoaren arauetako kasuan sar daitekeela*; edo, bestela esanda, kaltegilearen eta kaltetuaren artean kontratua egon eta kaltea, kontratuzkoa izateari utzi gabe kontratuz kanpoko izan daitekeela aitortzen baita. Horrekin esan nahi dena da kaltetuak egitate beretik eta kalte berari buruz kalte-ordaina eskatzeko bi bide dituela, alegia, demanda jartzeko erregimen bat edo bestea aukeratu dezakeela oinarritzat. Beste hainbat herrialdetan bezala, bi eskaera-bide batera egoteari ***aukeraren tesia*** edo ***pilatzearen tesia*** deritzo, argi izan behar bada, halaber, kalte *berak* bi ordaintzeko obligazio ez dituela sortuko. Horregatik, prozedurazko alorrean, eta beti orain azaltzen ari garen ikuspegitik, bi akzio desberdin daudela onartzen da, batera agertu arren berez inoiz pilatuko ez badira ere (TAPIA, CAVANILLAS MÚGICA).

Pilatzearen -edo aukeraren- tesia kontratuko eta kontratuz kanpoko ikusmoldeak elkartzen diren ***eremu mistoa*** badagoela onartzetik abiatzen da. Hain argi ez da uzten, ordea, eremu hori mugatzeko edo zehazteko Espainiako Auzitegi Gorenak erabilitako irizpidea zein den. Jurisprudenzia kontraesanduna da erantzukizun bakoitzaren eremua zehazteko orduan.

Epai-sakabanatze horretatik, zera ondoriozta daiteke:

Batetik, kaltegilearen eta kaltetuaren artean kontratua egoteak ez dakar beti bi erantzukizunak pilatzea; alegia, kontratuz kanpoko erantzukizuna ez da kasu guztietan erabil daitekeen baliabide orokorra;

Bestetik, kontratuaren eremu *esklusiboa* hitzartutakoak eta *negozioaren edukia garatzeko burutu beharrekoak* zehaztuko dute, eta, horrela, eremu mistoa, beti, kontratutik sortutako obligazio osagarrietara mugatuko da. Deigarria da, hala ere, erantzukizun bi horiek pilatzea, esplizituki edo inplizituki, ia beti onartzea zuzenean kaltetutako ondasuna bizitza -norbait hiltzea-, osotasun fisikoa -norbait lesionatzea- edo jabetza -gauzari kaltea eragitea- baldin bada. Beraz, aipatutako eremu mistoak eta *segurtasun, babes edo zaintza-obligazioek* alor berean bat egitea ez

dago oso urrun. Hala, azaldutako hori beste ideia honekin lotuko litzateke: kontraturik ez balego ere, ordaindu beharreko kalteak sortzen dituzten kasu guztietan onartu behar da kontratuz kanpoko erantzukizuna (DELGADO), hau da, zehatzago esanda, tradizionalki eskubide absolutuak deritzenak urratzen direnean.

Hala ere, lesionatutako ondasun juridikoa mota batekoa edo bestekoa izateak ez du erabakiko eskabidearen oinarri juridikoa. Gero ikusiko denez (*vid. infra* III, 5.1), kontratuz kanpoko erantzukizunaren babesa ez dago erreserbatuta ondasun juridiko jakin batzuetarako, eta, berez, babes horretatik baztertutakorik ez dago (alegia, kalteak tipifikatzeko sistemarik ez dago); gainera, ondasun juridiko jakin batzuk kaltetzen diren kasu guztietan, beti kontratuz kanpoko erantzukizunaren babesa emateko arrazoirik ere ez dago. Horrela, egia da edonork, eta ez beste kontratugileak bakarrik, heriotza, lesio fisikoak edo jabetzaren aurkako kalteak eragin ditzakeela, baina, kalte hori kontratugileak eragin eta, hain zuzen, kontratua modu akastunean betetzearen ondorioz eragin badu, erantzukizuna kontratuzkoa bakarrik izango da. Modu berean, hitzartutako prestazioa bete gabe utzi edo oker bete dezakeena kontratugilea bakarrik izan daitekeen arren, hori hirugarren baten parte hartzearen ondorioz gertatu bada, hirugarren horrek kontratuz kanpoko erantzukizuna izango du (*kreditu-eskabidearen babes-kontratuz kanpoko edo akiliarra* delakoa).

Kaltetuari akzioen edo erregimenen artean hautatzeko aukera emateak, helburutzat, hura babestea du, ordaina jasotzeko aukerak erraztuz edo samurtuz: hala, -eremu mistoaren barruan- kalte-ordaina erreklamatzeko kalifikazio juridikoan huts egin, eta, horren ondorioz, demanda atzera botatzeko aukerarik ez dago (hori gertatuko litzateke kaltea kontratuaren eremuan sartzeko modukoa izanik eskabidea kontratuz kanpoko erantzukizunean oinarrituko balitz); kontratuari buruzko diziplina, kasu bakoitzean, ez da modu kaltegarrian aplikatuko (AGE 1990-I-2koa); kalte-ordaina kontratuz kanpoko erantzukizuna bakarrik estaltzen duen aseguruaren eremuan sartzea lortzen da (AGE 1991-VI-10ekoa), eta abar. Dena den, ez da ahaztu behar aukeraren tesiaren ondorioz epaileak demandako oinarri juridikoari men egin behar diola (AGE 1994-II-14koa; AGE 1991-II-22koan, kaltea ordaintzeko eskaera atzera bota zen, kontratuz kanpoko erantzukizunari buruzko arauetan hura oinarritu ostean akzioa preskribatuta zegoela ikusi baitzen).

Hala ere, badago datu bat alde batera utzi ezin dena: kontratuzko eta kontratuz kanpoko erantzukizunari buruzko erregimenak desberdinak izanik (erregimen baten hainbat arau besteari analogiaz aplika badaitezke ere), bigarrena aplikatzeko irizpide erabakigarria ez da zenbait ondasun juridiko kaltetzea, baizik eta portaera kaltegarria kontratuko betebeharrak ez betetzea ez izatea; horregatik, kaltea kontratuz kanpoko bada, aldi berean ezin du kontratuzkoa izan. Erantzukizuna kalifikatzeko, kasu jakin batean, zalantzak eta eztabaida egon daitezke (esplizituki hitzartu gabeko obligazio osagarriak biltzeko -*vid.* 1.258. art.,

kontratuaren eremua zenbat eta gehiago zabaldu, kontratuz kanpokoaren balizko eremua orduan eta gehiago murriztuko da, eta alderantziz), baina horregatik bakarrik ezin da onartu pilaketa. Beraz, **bere artean bateraezinak diren eskabideak dira** (PANTALEÓN, YZQUIERDO), baina bateraezinak izateak ez du ekarri behar kaltea ordaintzeko eskaera atzera botatzea, epailearen iritziz oinarri juridikotzat jarritakoa zuzena ez bada; *causa petendi* delakoa aldatzeak ez du inkongruentziarik eragiten auzi-jartzaileak proposatutako oinarria ez eta beste baten kariaz ematen bada kalte-ordaina -alegia, oinarri juridikoak ez du osatzen eskatzeko kausa, eta hura *iura novit curia* delako printzipioaren arabera alda daiteke (PANTALEÓN; aurka, eta AKE 222/94, uztailearen 18koa alegatuz, AGE 1995-X-18koa).

Esandakotik abiatuz, ez legoke **akzioak alternatiboki edo subsidiarioki egikaritu** beharrik ere -esaterako, AGE 1995-V-31 eta 1995-VI-21ekoak onartzen dutena-, babes neurri gisa aukera onartu ezin denerako edo kasuan egikaritu ezin denerako. Ohartu nola aukeraren tesiak, abiapuntutzat, kontratuzko edo kontratuz kanpoko erantzukizunak osatutako eremu *mistoa* onartzen duen, eta, egikaritzea alternatiboa edo subsidiarioa onartzeko, berriz, ez den eremu mistorik behar.

II. DELITUTIK ZEIN FALTATIK SORTUTAKO ERANTZUKIZUN ZIBILA

Portaera kaltegarri batek hura ordaintzeko betebeharra sortzen du (KZeko 1.089. art). Kaltea obligazioen iturri da. Egitate kaltegarria delitua edo falta ez bada, tradizionalki *legez kontrako zibila* deitu izan dena sortuko da. Horren erregimen juridikoa KZeko 1.902. artikulua eta hurrengoek ezartzen dutena izango da. Baina eragindako kaltea ordaintzeko obligazioa ere sortuko da, portaera kaltegarria *legez kontrako penala* izango balitz. Kasu horretan, Zigor kodeak ematen du aplikatu beharreko erregimen juridikoa (ZKKO 109.1 eta 116.1. art.).

Kodeketa penala zibila baino lehenago egin zenez, delituaren edo faltaren biktimari eragindako kaltea ordaintzeko obligazioa erregulatze arauak sartu ziren Zigor Kodean. Egoera hori errespetatu egin zuen Kode Zibilak -1.092. art.-, eta, horrela, bi erregimen sendotu; oraindainsi bizirik egon dira, eta Zigor Kode berriak berretsi ditu: 109.-122. art:

Kode zibilean erantzukizun zibila arautzen duten xedapenak: 1.902. art. eta hurrengoak. Zigor Kodean erantzukizun zibila arautzen duten aginduak: 109.-122. artikulua.

Bikoiztasun hori doktrinak kritikatu du, eta jurisprudentziak esan izan du delitutik eratorritako erantzukizun zibilak eta KZeko 1.902. artikuluan eta hurrengoetan aurreikusten denak funtsa, izaera juridikoa eta helburu desberdinak dituztela. Hala ere, legez kontrako penala izan dela joz, erantzukizun zibiletik datorren kalte-ordaina emateko obligazioa ez da sortzen, berez, delitutik edo faltatik, portaera kaltegarritik baizik (AGEE

1992-XII-30 eta 1995-X-18koak), eta aipatutako funtsa, izaera juridikoa eta helburua ere ez dira ezaugarri bereizleak. Beste kontu bat da araudi bikoitza datu saihestezina izatea (justifikatzeko ezin da ekonomia prozesala argudiatu, araudi “zibil” bakarra egonda ere erantzukizun zibila prozesu penaletik bidera baitaiteke arazorik gabe).

Erantzukizun zibilari buruzko araudiak Zigor Kodean dituen alderdi nabarmenenak gero jarriko dira agerian, bai kapitulu honetan, bai hurrengoan, legeria zibileko aurreikuspenak azaltzerakoan. Orain, *jarduera penalak daudenean* erantzukizun zibileko erreklamazioa epaituko duen jurisdikzio-ordena -zibila edo penala- eta hura erregulatzeko araudia zein den aipatu besterik ez dugu egingo. Horretarako, aipatutako kzeko 1.092., eta ZKKO 109.1 eta 116.1. artikuluez gain, datu garrantzitsuak dira ZKKO 109.2. artikulua: “*Kaltetuak, beti, aukeratu dezake erantzukizun zibila jurisdikzio zibilaren aurrean eskatzea*”; eta PKLko 112.1. artikulua: “*Akzio penala bakarrik egikaritzen bada, zibila ere erabili dela joko da, baldin eta kaltetuak uko egiten ez badu edo, gero egikaritzeko, judizio kriminala amaitu ostean, esplizituki erresebatzen ez badu, hori bidezkoa izenez gero*”.

1. Jurisdikzio penala arduratzea. Erantzukizun zibila jurisdikzio penalak epaituko du honako kasu hauetan: akzioa erresebatzen ez bada edo uko egiten ez bazaio eta epaia kondenatzailea bada; edo zigor-epairik egon ezean ere erantzukizun kriminala salbuesten bada, ZKKO 20. artikuluen 1., 2., 3., 5. eta 6. zenbakietako hipotesien arabera (ZKKO 118. eta 119. art.). Zigor Kodeko erantzukizun zibilari buruzko araudia aplikatuko litzateke. Jurisprudentziak finkatu duenez, erantzukizun zibileko akzioa *efektuz kontsumitzailea* da -ezingo baita gero jurisdikzio zibilaren aurrean egikaritu- prozesu penalean sartu diren gaiei dagokienez (esate baterako, AGE 1993-VII-12 eta 1995-V-11koak); beraz, prozesu penalaz geroztik sortutako ondorio kaltegarriak ez ditu harrapatuko (AGE 1995-V-11koa).

2. Jurisdikzio zibila arduratzea. Hala izango da baldin eta, epai penal kondenatzailea edo goian aipatutako erantzukizun kriminala salbuesten duen kasuetako bat egon arren, erantzukizun zibilaren akzioa aurrez erresebatu bada; dena den, erantzukizun zibil hori Zigor Kodeko arauen arabera epaituko da (kzeco 1.092. art.). Kontuan izan gabe akzioa erresebatu den ala ez, honako kasu hauetan, berriz, Kode Zibileko erantzukizun zibilari buruzko arauak aplikatuko dira (ondorio hori ezinbestekoa da; izan ere, delitua edo falta egon denik ez da deklaratu, DE ÁNGEL: *jarduera penala segituta* absoluziozko epaia eman bada, frogarik ezean auzipetua behin-betiko edo behin behingoz aske uzten bada, prozesatua auzi-ihesean dagoelako auzia eteten bada, ustezko erruduna hiltzen bada edo indultu aurreratua ematen bada.

Aurrez eman den epai penalak prozesu zibilean duen eraginari buruz berriz, zera ulertzen da: epaia absoluziozkoa bada, eta epaitutako egitaterik gertatu ez dela deklaritzen ez bada behintzat (PKLko 116. art.), jurisdikzio zibilean ez du eraginik izango, eta epaian egitateei buruz

egindako balioespena ere ez da loteslea izango (AGEE 1994-IX-26, 1994-XII-1 eta 1995-XI-8koak: aurrez bide penalean egindako eskaerak egin dituenarentzat ez dira norberaren egintzak; *vid.*, hala ere, AGE 1996-XI-21koa); epaia kondenazkoa bada, zigorgarritzat jo diren egitateek bakarrik izango dute indar loteslea jurisdikzio zibilean.

3. Ibilgailu Motordunen erabilera eta zirkulaziotik eratorritako erantzukizun zibilaren gaineko nahitaezko aseguruaz estalitako egitateek sortutako kalteei buruz, IMZEZALko 10. artikulua zera ezarri du: *“prozedura penalean..., auziaz arduratzen den Epaileak edo Auzitegiak, kausa artxibatzea erabaki aurretik, honako kasu hauetan emango du nahitaezko aseguruaren babesean kaltetu bakoitzak jasandako kalte-galeren ordain gisa gehienez ere erreklama daitekeenaren zenbateko likidua zehazteko autoa: akusatuak auziari ihes egiten badio; absoluziozko epaia ematen bada; erantzukizuna deklaratu gabe behin-behineko edo behin betiko amaiera jartzen duen beste ebazpena ematen bada, eta kaltetuak akzio zibilari uko egin ez badio, edo gero aparte egikaritzeko erresebatu ez badu”*.

Erantzukizun zibila eskatuz auzi zibila hasi eta gero prozedura kriminala sustatzen bada, lehenengo hura bertan behera utziko da kausa kriminalean epai irmoa eman bitartean (PKrLko 114. art.).

III. KONTRATUZ KANPOKO ERANTZUKIZUN ZIBILAREN OINARRIAK

1. Abiapuntua

Erantzukizun zibila osatzen duen kalte-ordaina emateko obligazioa sortzeko, honako elementu hauek bildu behar dira:

1. *Portaera* edo *jokaera*.
2. *Portaera* horrek *kaltea* sortzea.
3. Aurreko bien artean *kausalitatezko erlazioa* egotea.
4. Erantzukizun subjektiboaren eremuan hura egozteko irizpide gisa *errua* agertzea.

Premisa horiek guztiak kzeko 1.902. artikuluan islatuta daude (“Akzioz edo omisioz besteari kalterik eragiten dionak, errua edo arreta gabezia tarteko dela, sortutako kaltea konpontzeko obligazioa du”). Espainiako zuzenbidean kontratuz kanpoko erantzukizun zibilari buruz adierazi den araurik orokorra jasotzen du horrek (*vid.*, halaber, NFBko 488.II. legea). Han, erruzko erantzukizuna bakarrik jasotzen da, gero ikusiko denez, erantzukizun subjektiboaren eredua ezartzen duen sistemaren erakusgarri.

2. Portaera

2.1. Akzioa edo ez-egitea. Norberaren egitatetik sortutako erantzukizuna

Kzeko 1.902. artikulua aditzera ematen duenez, portaera kaltegarria zerbait egitea (jokaera positiboa) izan daiteke, edo zerbait ez egitea (portaera negatiboa). Gerta liteke azken hori egin beharreko zerbait ez egitean gertatzea (zaindariak trenbide-pasagunearen langa ez jaistea), baina omisio hutsa ere izan liteke, eta hori ez da sartzen berez egin beharreko jardura batean. Kasu horretan, eta erantzukizun zibilaren efektuetarako aipagarria den jokaera badagoen zehazteko, *normalean galdatzen den portaera* hartu beharko da parametro moduan (DE ÁNGEL, LACRUZ).

Kzeko 1.902. artikulua kaltea ordaintzeko obligazioa jardun denaren edo omisioa egin duenaren gainean jartzen du; beraz, *norberaren egitatearen sortutako erantzukizuna* ezartzen da. Horren ondoan, 1.903. artikulua inguruan garatutako ideia dago: beste norbaiten egintzez edo omisioez erantzutea *-besteren egitateagatik erantzukizuna-*. Azken hipotesi hori hurrengo gaian jorratuko dugu.

2.2. Subjektuak

2.2.1. Adingabeak zein ezgaituen erantzukizuna

Erruzko erantzukizunaren eremuan (*vid. infra* III, 4.2), borondate askerik edo jarduteko gaitasun nahikorik ez izateak duen garrantzia aipatu behar da: ezgaiak edo adingabeak kaltea ordaintzeko obligaziorik badu? Erantzukizun zibilari buruzko Araudi penala kontuan hartuta, zera ondoriozta dezakegu:

LO 5/2000, adingabeen erantzukizun penala arautzen duena: bere 61.3. artikuluan xedatzen du ezen, 14-18 urte bitarteko adingabeek eragindako kalteengatik, beren gurasoek, tutoreek, harrera-hartzaileek eta egitatezko zein legezko zaintzaileek erantzukizun zuzena, objektiboa eta solidarioa izango dutela.

Jakina da 18 urtetik gorakoek erantzukizun penala eta zibila zuzena eta bakarkakoa dutela, ezgaituta ez badaude behintzat (ZKko 116. artikulua). Ezgaiei dagokienez, kontuan hartuko beharko dira ZKko 118. eta 120. artikulua, ezgaitasun kausaren arabera erantzukizun ezberdina ezartzen baitute.

Kzeko 1.902. artikuluari menderatu beharreko erantzukizunari dagokionez, hala adingabekoentzat -hemezortzi urtez beherakoentzat-, nola ezgaintzat, **subsidiarotasunaren irizpideak** du harrerarik onena doktrinan (LACRUZ, DE ÁNGEL; aurka, ALBALADEJO); hala ere, eta ZKko 118. artikulua (eta 120.1. artikulua: tutoretzapean edo berriz ezarritako edo luzatutako guraso-agintepaan dauden ezgaiak erantzukizun kriminala eta zibila dutela onartzetik abiatzen da) irekitako bidetik, egokiena litzateke bereiztea norbaiti kaltea eragitea zer den jakiteko adimen nahikorik duen adingabea edo ezgaia eta horrelako adimenik ez duena. Lehenengo kasuan, eta beren zaintzaileei dagokien erantzukizuna esleitzeko aukera

kendu gabe, erantzukizun zibilak zuzena izan behar luke (GÓMEZ CALLE, PANTALEÓN).

2.2.2. Autore-aniztasuna

Eragindako kaltea sortzeko hainbat pertsonak parte hartu badute (denei egozgarri izanik, *vid. infra* III, 6.1) eta bakoitzaren erantzukizun zehatza bereizteko elementurik ez balego, egun modu baketsuan onartutako jurisprudentziako irizpidea da bakoitzaren erantzukizuna kalte guztien gainekoa, **solidarioa**, izango dela (AGEE 1995-II-16, 1995-VII-3 eta 1995-VII-12koak). Hori guztia hala izango da, nahiz egilekideak izan ez eta bakoitzaren portaerak berez bakarrik kalte guztiak sortuko ez balitu ere. Gainera, legeria berezian erabat onartutako irizpidea da solidaritatea.

3. Portaeraren juridikotasun eza

Kaltea eragiten duen akzioak edo ez-egiteak juridikotasunaren kontrakoa izan behar duela ia denek esaten dute (PANTALEÓN aurka), zenbaitetan Espainiako Auzitegi Gorenak berak aipatu gabe utzitako *betekizuna* bada ere (esaterako, AGEE 1995-IV-20 eta 1995-X-2koak).

Juridikotasunaren kontrako izateari buruzko ikusmolde desberdinetatik, kontratuz kanpoko erantzukizunaren eremuan -eta kaltetu daitezkeen interes guztiak edo bakoitza babesteko arau berezirik ez dagoenez-, **beste inori kalterik ez egiteko betebeharr orokorra (*alterum non laedere*) urratzea** hartzen da, 1.902. artikulua aditzera ematen duenez (esaterako, AGEE 1994-II-24 eta 1994-II-28koak; DE ÁNGEL, Díez-PICAZO eta GULLÓN, LACRUZ). Horrela eratuta, kalteak ordaintzeko obligazioa eratzeko ezer gutxi eransten du juridikotasunaren kontrako izateak, jarduera kaltegarri oro (aipatutako premisak biltzen dituen) juridikotasunaren kontrakoa bailitzateke.

Juridikotasunaren kontrako izatea betekizun moduan ezartzea ez da beharrezkoa *bidezko defentsan* edo *eskubidearen bidezko egikaritzean* (ZKKO 20.1 eta 7. art., 118.1. artikuluekin bat) jardunez gero kaltea ordaintzeko obligaziorik ez dagoela azaltzeko, argudiatuz inguruabar horietan portaera *juridikoa* litzatekeela: bidezko defentsa dagoen kasuetan, erruduntasunaren betekizuna ez da betetzen, eta, gainera, kaltetu den *erasotzailearen* portaera da kaltea eragitea ekarri duen kausa (kausakidea), eta horri *egotzi* behar zaio; *eskubidearen bidezko egikaritzea* dagoen kasuetan (*vid. KZeko 7.2. art.*), erruduntasuna baztertuta uzteaz gain, zenbaitetan ere, *kaltetuaren* jarduera da kausa (kausakidea), eta horri egotziko zaio kaltea.

4. Erantzukizuna egozteko irizpidea

4.1. Egozteko irizpideak: erantzukizun objektiboa eta subjektiboa

*Erantzukizuna egozte*a eragindako kaltea ordaintzeko obligazioa esleitzea da. Esleitze hori kaltea eragiteak bakarrik ekarri dezake, baina, egozketa egiteko, akzioa edo omisioa erruzkoa izatea ere eska daiteke. Lehen kasuan, *erantzukizuna objektiboa* litzateke, eta, bigarrenean, *erantzukizuna subjektiboa* litzateke. Berez, erantzukizun subjektiboaren eremuan bakarrik dago erantzukizuna egozteko irizpide autonomoa: **errua**; alegia, erantzukizun objektiboaren arloan, erantzukizunaren gainerako premisak bakarrik eskatzen dira (akzioa edo omisioa, kaltea eta kausalitatezko erlazioa). Hala ere, egia da legegileak erantzukizun objektiboa ezarri duen eremuetan hori ezartzeko arrazoia *arriskuzko* jarduerak izatea izan dela; hortaz, ez da harritzekoa erantzukizun subjektiboaren edo erruzkoaren ondoan, erantzukizun objektiboaz edo arriskuzkoaz hitz egitea (*vid.*, esaterako, DE ÁNGEL).

Kode Zibilean aurreikusi eta gero azalduko diren kasu batzuk alboratuta, errurik gabeko erantzukizuna edo erruarekin zerikusirik gabekoa honako hauetan jasotzen da: IMZEZALan (*vid.* 1. art.), ANLan (115.-125. art.), ENLan (45.-68. art.), ELan (33. art.), KEDLan (25.-28. art., eta, batik bat, azken hori) eta PAEZLan (1., 6., 8. eta 9. art.).

4.2. Errua: hura aintzatesteko moduaren bilakaera jurisprudenzian

Kode Zibilaren sisteman, erantzukizuna, funtsean, modu subjektiboan ulertu zen, eta, hala, 1.902. artikulua **errua edo arreta gabezia eskatzen du** kaltea ordaintzeko obligazioaren premisa gisa. Arau horretan, *errua* adierarik zabalenean ulertu behar da, -esplizituki aipatzen duen- arreta gabezia biltzeaz gain doloa ere barneratzen baitu. Beraz, bai arretarik gabe (aurreikus daitekeen kaltea aurreikusi gabe edo ekidin daitekeen kaltea ekidin gabe) eta bai doloaz (apropos kaltea sortuz edo, gutxienik, kaltea onartuz) aritzen dena izango da erruduna.

Erraz antzeman daitekeenez, arreta gabeziaren eremuan *iragargarria* eta *ekidingarria* zer diren ezartzea da arazo erabakigarria. Izan ere, iragartzeko eta ekiditeko garaian eskatutakoaren maila zenbat eta handiagoa izan, orduan eta zabalagoa izango da arreta gabeziaren eta, beraz, erantzukizunaren eremua. Kaltea eragin duen gertakaria iragarrezina edo saihestezina balitz, *ustekabeko kasua* litzateke (AGEE 1994-X-4 eta 1995-III-31koak).

Garapen industrialak eta teknikoak, jarduera arriskutsuak edo arriskua berekin daramaten jarduerak ugaritzeak eta horren ondorioz subjektu kaltetuak gehiagotzeak ekarri dute, erantzukizun zibilaren eremuan, *biktimari kalte-ordaina jasotzea errazteko ikuspegiak* lehentasuna izatea. Horren erakusgarri da legeria berezia, hor erantzukizun objektiboa ezarri

baita; baina, aldi berean (eta horri buruz ariko gara segidan), *erruaren printzipio tradizionala interpretatzean eta aplikatzean izan den erabateko eraldaketa* ere haren erakusgarri da. Eraldaketa horren ondorioz, teorian subjektiboa izateari eusten dion erantzukizuna *kuasiobjektibizatu* egin da; horren adierazle dira honako mekanismo edo espediente hauek (CAVANILLAS MÚGICA, PANTALEÓN):

1. Eskatutako arreta-mailak areagotzea. Kontratuz kanpoko erantzukizunari, analogiaz, Kzeko 1.104. artikulua erreta-neurri abstraktua eta objektiboa aplikatzen zaio (AGEE 1994-II-14, 1995-V-8 eta 1996-III-11koak): trebetasun arruntak izanda zentzuduna eta arduratsua den pertsonari dagokion trafiko-eremuan jardutean eta kasuko inguruabarren arabera eska dakioketena; ahaztu gabe, pertsona batek, berez erdi mailako trebetasuna baino handiagoa baldin badu, berak duen maila hori eskatuko zaiola. Hala, -aurreikusgarria eta ekidingarria dena neurtzeko- neurri abstraktu hori zenbat eta zorrotzagoa izan, orduan eta portaera kaltegarri gehiagok sortuko dute erantzukizuna. Eskakizun horren erakusgarri gisa ezarri da erregelamenduko aurreikuspen soila betetzeak ez duela esan nahi, *per se*, arretazko portaera burutu denik (AGEE 1995-II-15 eta 1995-V-8koak), eta, halaber, kaltea eragiteak arreta gabezia erakusten duela.

2. Errua frogatzeko karga alderantzikatzeta. Kzeko 1.214. artikuluko esapidea (*obligazioa badela frogatzeko karga hura betetzea erreklamatzeko duenari dagokio*) alboratuta, jurisprudentziak (esate baterako, AGEE 1994-X-4, 1995-II-15 eta 1995-VII-1ekoak) zera ezarri du: egitate kaltegarria eta horren ondorioak frogatu ostean, egileak frogatu beharko du jarri behar zuen arretaz aritu dela.

Dena den, medikuntzako eta osasungintzako erantzukizunaren eremuan, Espainiako Auzitegi Gorenak baieztatzen du kaltea egon dela esaten duenak frogatu beharko duela arreta gabezia (AGEE 1994-VII-12, 1994-VII-29, 1996-III-11koak; KEDLko 28. artikuluan osasungintzako zerbitzuak aipatzen badira ere, xedapen hori ez zaio aplikatuko medikuntzako erantzukizunari -AGEE 1994-VII-22, 1994-VII-29 eta 1997-VI-27koak-). Hala ere, horrek ez du eragotzi zenbait kasutan ebakuntzaren garrantzia eta hasierako patologia kontuan izanda eragindako kaltea neurriz kanpokoa izan bada presuntziozko mekanismoetara jotzea (AGEE 1989-VI-16, 1990-VI-12, 1991-II-22 eta 1998-V-22koak).

Erantzukizun zibilaren funtzioa zigortzailea ez denez eta kalte-ordaintzailea denez, eta hark eskubideak murriztea ekartzen ez duenez, errua frogatzeko karga alderantzikatzek sortutako erru-presuntzioak ez du EKKo 24.2. artikulua urratzen (AGEE 1994-IX-27 eta 1995-II-15ekoak).

Bestalde, karga hori alderantzikatzeta legez jaso da ondorengo hainbat xedapenetan; esate baterako, KEDLko 26. artikulua eta PAEZLko 5. eta 6. artikuluetan.

3. Sarritan (esaterako, AGE 1995-X-27, 1995-XII-23 eta 1996-I-22koak), erantzukizun subjektiboaren eremuan ere sortutako **arriskuaren ideia** erantzukizuna esleitzeko argudio gisa erabiltzeko aipatzen da: "*Kode Zibileko 1.902. artikulua inguratzen duen erru-kutsua ahaztu gabe, jakina da asko lausotu dela, eta, erabat objektibizatu ez bada ere, aberastasuna eta zerbitzuak sortzeko ez ezik, horiek kalteak sortzeko arrisku askoz gutxiagoz erabiltzeko eta aprobetxatzeko eman den aitzinamendu teknologiko eta aurrerakoiak, zalantzarik gabe, eskatzen du lege-araua aplikatzeko lehen erabakigarria izan zen erru-kutsu hori zuzentzeko erabakiak hartzea; hala, arriskua sortzen duenak berak eragindako ondorioez erantzun beharko du, are gehiago, arrisku hori edo hirugarrenentzat galzoria sortzen duenari irabazi ekonomikoak ekartzen dizkion enpresa-jarduerari atxikitako zerbait bada. Horregatik, hain zuzen ere, enpresek, arriskurik eza bermatzeko segurtasun- eta babes-neurri handienak jarritz erabili behar dituzte aitzinamendu teknologikoak*" (AGE 1992-I-20koa).

Arriskua aipatu, formalki bederen subjektiboa den erantzukizunaren eremuan aipatzen denez, erantzukizunaren eskeman oraindik ere izan dezakeen garrantzia honako honetan datza: eska daitekeen arreta-maila areagotzea eta errua frogatzeko karga alderantzizkatzea justifikatzeko eragile bat da (*vid.* AGE 1995-V-1 eta 1995-X-27koak).

5. Kaltea

5.1. Kontzeptua eta motak

Kaltea, erantzukizun zibilaren ondorioetarako, bidezko interesa urratzeak sortutako galera oro da. Espainiar estatuko sistemak kalte moduak ez ditu jasotzen; alegia, babestutako eta urra daitezkeen interes edo ondasun juridikoen zerrendarik ez da lege ezartzen. Interesak ez du zertan eskubide subjektiboa izan, eta, are gutxiago, eskubide subjektibo absolutua; haren zilegitasuna erabakitzeak, kontuan hartu beharreko oinarria beste bat da: **interesak ez du babesik mereziko lege kontrakoa edo gizartearen moralaren aurkakoa bada bakarrik** (PANTALEÓN; esate baterako, proxenetak esplotatutako prostituta hiltzeak hari eragindako kaltea).

Zuzenean edo jatorrian urratutako ondasun juridikoa edo interesa edozein izanda ere (osotasun fisikoa, ohorea, jabetza, kreditu-eskubidea, eta abar), kalte-ordainaren mailan, konpondu beharreko kaltea izan daiteke: **ondarezko kaltea edo materiala**, eta **kalte morala**; lehenengoak alor ekonomikoan eragindako kaltea biltzen du, eta, bigarrenak, esparru pertsonalean eragindakoa (*vid.* ZKKO 110. eta 113. art.). Horrela, esate baterako, lesioa fisikoa bada, bai kalte ekonomikoak (kalte materiala edo ondarekoa), eta bai kalte moralak (minak eragindako

oinazeak, gorputz-adarra galtzeak sortutako atsekabea, eta abar) lirateke ordaindu beharreko kalteak. Ez da ahaztu behar, gero azalduko denez, lesioen subjektu pasiboaz gain beste norbaitek ere nozi dezakeela kaltea (pentsa, esaterako, biktimaren ezkontideak edo lagunak jasan ditzakeen kalte materialak eta moralak; horiek ordaintzea eska dezake). Dena den, erantzukizun zibilaren eremuan kalte moralak badaudela inork zalantzan jartzen ez badu ere, urratutako interesaren ezaugarriek eta horiek zehazteko eta balioesteko sortzen diren zalantzek sarritan ekartzen dute ordaintzea edo konpontzea hitzak saihestu eta *konpentsazio* hitza nahiago izatea.

1) Galera ekonomikoaren, hau da, ondareko kalteen gaian, KZeko 1.106. artikulua analogiaz aplikatzen da; hark, batera ager daitezkeen balizko bi ikuspegi aurreikusten ditu: **gertatutako kaltea** eta **galdutako irabazia**. Ordaindu beharreko ondarezko kaltearen esparrua zehazteko, abiapuntua da kalterik izan ez balitz kaltetuaren ondareak izango lukeen egoera berrezarri behar dela (AGE 1992-IV-28koa); baina kontuan izan behar da, halaber, horrek ez duela ekarri behar, beti, hainbat ikuspegi edo ikusmolde adiera bakarreko eta abstraktu onartzea edo hartzea.

Hala, gehienetan, hondatutako edo narriatutako ondasunak egonik, gutxienez kalte-ordainak eta ondasun horiek merkatuan duten balio objektiboak bat etorri behar badute ere (*ikusmolde objektiboa*), ez du zertan beti horrela izan (ez luke izan behar, esate baterako, kaltegiak frogatzen badu jabeak gauza suntsitzeko erabakia hartua zuela, PANTALEÓN). Eta, *aldearen teoriak* (ordaindu beharreko kaltea zehazteko, honako hauek alderatuko dira: kaltetuaren egungo ondareak duen balioa eta gertaera kaltegarria gertatu ez balitz ondare horrek izango lukeen balioa) sarritan ikuspegi egokirik ematen badu ere, ondorio batzuk bideratu ditzake, berez zuzenak ez direnak: esaterako, lesioak jasan dituen funtzionarioari lan egiteko gai izan ez den aldian bere soldata osorik ordaindu bazaio, Administrazioak ezingo lioke kaltegiari hark jasandako kaltea ordaintzea eskatu, baldin eta mina hartu duen funtzionarioaren jarduera ordeztuko gastuak egin dituela frogatzen ez badu behintzat; baina, Administrazioaren ondarezko egoera ez dela aldatu -beraz, alderik ez dagoela- argudiatuz gero, Administrazioak funtzionario horrek bete gabeko prestazioetan zuen interesa urratu dela defenda liteke eta horien balioa (ondarezkoa) ordaindutako soldaten zenbatekoak osatzen duela (PANTALEÓN; berak agerian jarri duenez -Lehenengo Salak defendatutakoaren aurka-, horixe da Espainiako Auzitegi Goreneko Bigarren Salak erabilitako irizpidea). Hala, ikuspegi orokor zuzenenak *ondarezko kaltea zehazteko eskatzen du kaltetu bakoitzaren inguruabar bereziak kontuan hartzetik abiatzea eta hondatutako edo narriatutako gauzaren existentziari edo osotasunari eusteko, galarazitako jarduera burutzeko edo kaltegiaren portaerak behartuta jarduera ez egiteko kaltetuak duen interes jakina aztertzea* (PANTALEÓN).

2) Kalte morala, hau da, ondarekoa ez dena (esapidea zorionekoa izan nahiz ez izan, ondare espiritualak edo pertsonaren ondare materialak ez den edozein alor ukitzen duena), eragozpenik gabe onartu da kontratuz kanpoko eremuan, eta, jurisprudentzian, hainbat adibide aurkitu daitezke: lesio fisikoen (sendatu arteko oinazea, AGE 1989-XII-20 eta 1995-V-22koak; kalte estetikoak, AGE 1990-II-12 eta 1995-XI-3koak; bidaia zapuztea, AGE 1964-II-28koa; lesionatuaren andreak harekin harreman sexualak izateko aukera galtzea, AGE 1988-II-9koa; eta abar) edo heriotzaren (maite den norbait hiltzeak sortutako atsekabea) kariaz sortutakoak, nork berea duen etxebizitza suntsitzeak sortutako asaldura eta estutasuna (AGE 1986-XII-16koa), ezkontza dolo deuseztatu izanak zuzen osatutako familia lortzeko itxaropena zapuztea (AGE 1985-XI-26koa), arretarik ezak eta medikuntza-ardura akastunak osasunari etengabeko narriatzea sortzeak eragindako larritasuna (AGE 1995-V-22koa), jaiotzekoak Down sindromea zuela beranduegi esan, haurdunaldia borondatez eragozteko aukera iragana egonik, eta umea jaiotzea (AGE 1997-VI-6koa), eta abar. Gainera, urratutako interesak duen izaeraren arabera, kalte morala gertatzeko eremu aproposa da ohorea, intimitate pertsonala nahiz familiara, eta norberaren irudia kaltetzea (*vid.* OIELOko 9.3. art.: besteen kontuetan modu bidegabe nahasiz gero, kalte morala dagoela jotzen da).

5.2. Ordaina emateko moduak

Kalte konpon liteke berau zuzentzeko behar diren egintzak berak zuzenean burutuz edo konponketaren baliokidea dirutan emanez (*vid.* ZKKO 110, 112 eta 113. art.). Lehenaren arabera, kaltetutako gauzak edo ondasunak beren jatorrizko egoerara ekartzeko beharrezko jarduerak egin behar dira (erantzuleak berak edo haren lepora). Noski, *statu quo ante* delakoa berriro ezar daitekeen heinean bakarrik egin ahal izango da; kasu horretan, kaltetuak *aukeratu* dezake ordaina emateko modu bat edo bestea (LACRUZEN eta PANTALEÓNEN iritziz, gauzak lehengora ekartzea materialki eta juridikoki posible izanik ere, horrek neurritz kanpoko gastuak egitea ez du sortu behar).

Kalte-ordaina eskatzearekin batera kaltea eragiten duen kausa kentzea eska badaiteke ere, ezabatze hori ez da ordaina emateko modua (DE ÁNGEL eta LACRUZ, aurka), kalte gehiago ez eragiteko babes modua baizik (*vid.* JILko 133 eta 136. eta OIELOko 9.2. art.).

Ondareko kalteen nahiz kalte moralen ordaina dirutan eman behar bada, beharrezkoa da, lehenik, horiek balioestea.

5.3. Balioespena

Balioestea ordaindu beharreko kaltea dirutan adieraztea da (gauza bada ondareko kaltea balioestea, zalantzarik ez dago kalteari buruz hartzen den kontzepzioak edo ikuspegiak balioespena egiteko izango duen eragina; *vid. supra* III, 5.1).

Kontratuz kanpoko erantzukizunaren eremuan, printzipio orokorra honako hau da: subjektuari esleitutako edo egotzitako kaltea (*vid. infra* III, 6.1) osorik ordaindu behar da; hala, 1.107. artikulua en antzeko araurik ezarri ez denez, kaltea ordaindu beharko da hura eragin duenak izan dezakeen erru-maila kontuan hartu gabe (AGE 1989-VI-20koa, aurka). Printzipio hori erabat apurtzen da *zirkulazio-istripuetan pertsonen eragindako kalteetan*; izan ere, IMZEZALak (*vid.* 1.2. art. eta Eranskina) kalte-ordain tasatuen sistema ezarri du: eragindako kalte moralak eta materialak legez balioetsita daude, eta, aseguruari badagoen ala ez eta nahitaezko aseguruaren mugak zein diren ere kontuan izan gabe, zenbateko horiek kasu guztietan ezarriko dira (kopuru finkoak ezartzen dituen taula baten bidez artikulatzen da sistema; kopuru horiek ordaindu daitezkeen kontzeptu desberdinen arabera sailkatzen dira, eta, kasuko inguruabarrak kontuan hartuz eta gehieneko eta gutxieneko kopuruen artean mugituz, kalte-ordaina banan-banan bereizteko aukerarik uzten dute). Hala ere, ezarritako baremoak ez dira aplikatzen portaera delitu doloduna baldin bada (Eranskineko lehen puntuaren aurreneko lerroaldea), eta, gainera, gauzei sortutako kalteak ere ez dira ukitzen (1.1. art.). Kalte materialak balioesteko beste aurreikuspen berezia JILko 135.I. artikuluan jasotzen da.

Benetan, kalte moralari buruz, eta ukitzen den interesaren ezaugarriak kontuan izanda, ez da oso aproposa esatea diru-baliokideak osoko ordainketa egiten duenik. Horregatik, kalte moralak ordaindu zitezkeen ala ez eztabaidatzea gainditu ostean, eta helburua egoera atsegingarriagoa sor dezakeen baliabidea ematea dela onartuta, *quantum* delakoa finkatzeko, epailearen erabakimenari eremu oso zabala irekitzen zaio. OIELOeko 9.3 eta JILko 125.II. artikuluetan aurkitu daitezke kalte morala ordaintzeari buruzko zentzuzko hainbat irizpide.

Hasteko, benetan jadanik sortutako kaltea bakarrik balioets daiteke; baina, etorkizuneko kalteak ere gertatuko direla ziur jakin badaiteke ordaindu behar direnez, horiek ere balioestea onartu behar da (esaterako, jasandako lesioen ondorioz eta *zentzuzko ziurtasunez* elbarritasuna etortzen bada; *vid.* DE ÁNGEL). Horrela egin ez bada edo, kalte berriak gerora agertu badira, horiek ordaintzea eska daiteke beste prozedura baliaraziz.

Kaltea kuantifikatzeko erreferentziatzat hartu behar den *unea* zehazteko (kalteak sortu direnekoa -kondenatzeko edo epaia exekutatze garrantzian balioa eguneratuz, baldin eta izapide horretan *quantum* delakoa ezarri bada-, edo kondena eman deneko edo epaia exekutatze garrantzian),

baliagarri da ideia hau: *kaltea ordaintzeko behar diren baliabideak balioestea* da gakoa (DE ÁNGEL). Horren ondorioz, gastuak egin behar badira (esate baterako, ebakuntza kirurgikoa edo konponketa bat), horiek ere kuantifikatu egin behar dira, kondentatzeko edo epaia exekutatzen unea erreferentzia gisa hartuz; eta, biktimak berak jada gasturik egin izan balu, horiek eskuratzeko eguneratu beharko lirateke, batetik, zenbatekoa, eta, bestetik, diru kopuru hori gabe geratzeak eragindako galerak (PANTALEÓN).

Auzialdian egindako kaltearen balioespena berrikus al daiteke kasazioan? Espainiako Auzitegi Goreneko Lehenengo Salak (zibilak), Bigarrenengoak (penalak) ezarritako irizpideak ez bezala, behin eta berriro ukatu du aukera hori. Haren iritziz, *quantum* delakoa finkatzea, Audientziaren erabakimenaren arabera geratzen den egitatezko arazoa da (AGEE 1993-XII-28 eta 1995-V-22koak; aldiz, Auzitegi Gorenak balioets dezake biktimaren parte hartzea zenbatekoa izan den ,eta, horren arabera, kopurua, ezarritakoa handituz edo gutxituz, aldatu, *vid. infra* III, 6.2). Dena den, defendatu behar da erabakimen hori zenbatekoari buruzkoa bakarrik dela, PANTALEÓNEk ere defendatzen duen bezala; alegia, zenbatekoa zehazteko erabilitako kontzeptuak eta oinarriak ez ditu atzemango erabakimenak. Hala ere, autore horrek aditzera ematen duenez ere, erabilgarria eta posible litzateke, Auzitegi Gorenak, kalte-ordaina kalkulatzeko Auzialdiko Epaitegiei oinarriak zehatz-mehatz adieraztea eskatuko balie, kalteen kontzeptu eta kontu-sail desberdinak bereiziz eta zenbateko osoak beraietako bakoitzean duen kopurua banatuz (*vid. ZKKO* 115. art.).

Ohikoa ez bada ere, gerta daiteke kalte-ordaina izatez errenta bat ezartzea izatea (IMZEZALKO Eranskinaren lehen puntuko 8. zenbakiak ezartzen duenez, hitzartu edo judizialki erabaki daiteke, edozein unetan, ezarritako kalte-ordain osoaren edo zati baten ordez kaltetuaren aldeko hil arteko errenta eratzea).

5.4. Kalte-ordaina eskatzeko subjektu aktiboa

Ordaina emateko akzioa egikaritzeko berez legitimatuta dagoen pertsona kaltea jasan duena da. Hala ere, bere kreditu-eskubidea –obligaziozko erlazio bateko hartzekoduna denez– transmiti daiteke, eta, horren ondorioz, hiltzen bada eta akzioak preskribatzen ez duen bitartean, ordaina eskatzeko legitimazioa haren jaraunsleei dagokie (*vid. OIELOAREN* 6 eta 9.4. art.).

Gerta daiteke pertsonari zuzenean eragindako kalteaz gain beste norbaiti ere *zeharkako* kalteak sortzea; esate baterako, lesio fisikoak eragiten direnean: biktimak jasandako ondareko kalteak eta kalte moralak dira kalte zuzenak, eta, esaterako, ezkontideak bere ondarean eta moralean jasan dituenak, zeharkakoak.

Adierazitako guztia izaeraz orokorra izanik, honako ñabardura hauek egin behar dira:

a) Jarduera kaltegarriak heriotza eragin badu, heriotza horrek kaltetu dituen pertsonen berek jasandako ondareko kalteak eta kalte moralak ordaintzea eska dezakete. Gainera, eta kausatzailearen jaraunsleak izan daitezkeenez, eska dezakete, hala badagokio, hildakoak jasandako kalteak ordaintzea (demagun norbait hil dela duela hilabete sortutako kalteen ondorioz, eta bitartean ondareko kalteak eragin: biktimak egindako gastuak eta eskuratu ez dituen irabaziak). Baina ezin da defendatu *bizitza bera* (ondasun gisa) galtzeak, biktimak jasandako kaltea izan eta kalte-ordaina eskatzeko aukera biktimari soilik aitortzen dionik, gero hark bere jaraunsleei *mortis causa* transmititu eta horiek, *iure hereditatis*, egikaritzeko (AGEE 1995-VII-20 eta 1994-IX-1ekoak; PANTALEÓN).

b) Zirkulazio-istripuaren ondorioz norbaiti kalteak sortu bazaizkio, IMZEZALAN (*vid.* 1.2. art., eta Eranskina, lehen puntua 4) ezarri da heriotza dagoen kasuetan kaltetutzat zenbait pertsona bakarrik joko direla (Eranskineko 1. Taulan adierazitakoak); eta, lesioak dauden kasuetan, istripuko biktima bakarrik joko dela kaltetutzat (dena den, IV. Taulan, elbarri larrien familiakoentzat kalte-ordaina aurreikusten da).

6. Kausalitatezko erlazioa

6.1. Kausalitatea eta kaltea egozte

Erantzukizun subjektiboaren nahiz objektiboaren eremuan, eragileak egindako portaeraren eta kaltearen artean, kausa-efektu delako erlazioak egon behar du. Kausa zera da: emaitza, esperientzia zientifikoaren legeekin bat eginez, zergatik gertatu den azaltzeko balio duten aurrez gertatutako egoera enpirikoak (PANTALEÓN).

Hala eta guztiz ere, gauza bat da ikuspegi enpirikotik jarduera edo omisioa kaltearen *kaus*a izatea, eta beste zerbait da ondorio kaltegarria (guztiz apartekoa, nekez gertatzekoa edo ustekabekoa izan daitekeena) noiz subjektu bati *esleitu* edo *egotzi* behar zaion erabakitzea beharrezkoa izatea; hori bistakoa da emaitza kaltegarriaren aurrekariak (kausakideak) hainbat badira. Eta esandakoa argitzeko, zenbait adibide eman daitezke:

a) merkatariak adingabekoari karabina bat saltzen dio, eta horrek, erabiltzen ari dela, lesio larriak sortzen dizkio norbaiti (*vid.* AGE 1992-I-7koa);

b) dantzalekua eraikitze material desegokiak erabiltzeaz gain, larrialdietarako irteerarik jarri ez eta, hirugarren batek, sutea pizten du, eta, horren ondorioz, hainbat pertsonari kalteak sortzen zaizkio (*vid.* AGE 1992-XII-19koa);

c) enpresaburuak, lan-araudian ezarritakoa urratuz, lana eginarazten die igandez langileei, eta, aldameneko bolborategia lehertzearen ondorioz, horietako batzuk hilik suertatzen dira (AGE 1946-II-22koa);

d) gidari batek bere autoarekin bazterbidera jo eta hiru oinezko harrapatu ostean, horietako bat hilik gertatu da; eta onik ateratako beste oinezkoa, hildakoaren emazteari deitzeko lasterka abiatu bezain laster, beste ibilgailu batek kolpatzen du, gidariak hori ekiditeko ezer egiteko aukerarik izan gabe (AGE 1984-I-27koa).

Emaitza kaltegarria norbaiti noiz egotzi behar zaion argitzeko, jurisprudentziak eta doktrinan gehiengoak abiapuntutzat hartzen dute *aurrekarietatik zein hartu behar diren juridikoki kausa aipagarri gisa* zehazten saiatzea. Horretarako, hainbat irizpide proposatu dira, baina, horietatik, honako bi hauek nabarmendu behar dira: *egoera baliokideen teoria* eta *egokitasunaren eta kausalitate egokiaren teoria*.

Egoera baliokideen teoriak, gure artean gehien zabaldu den bertsioan, aurrekari guztiei begirune bera ematen die; hau da, portaera bat kentzeak kalterik ez sortzea ekarriko balu, portaera hori emaitzaren kausa da (*vid.* AGE 1975-II-28koa).

Egokitasunaren edo kausalitate egokiaren teoriak, berriz, kasuan kontuan hartutako kalte bera normalean sortzen duten aurrekariak jotzen ditu kausatzat (AGEE 1994-IV-29, 1995-I-24 eta 1995-III-15ekoak). Espainiako Auzitegi Gorenak, irizpide bata zein bestea erabili izan baditu ere (egoera baliokideen teoriara hurbiltzen diren jarrerak pixkanaka baztertu direla azpimarratuz, *vid.* AGE 1992-XII-19 eta 1995-III-25ekoak), zera baietsi du: *eragilearen portaeraren eta sortutako kaltearen arteko lotura kausala zehazteko, kasu bakoitzean eta kausa nahiz efektuen amaigabeko kateaduraren barrutik, zentzuak erantzukizunaren adierazletzat jotzen dituen egoerak edo inguruabarrak balioetsi behar dira, doktrina bakarzale oro kontuan izan gabe* (AGEE 1992-XII-19, 1995-III-25, 1995- XII-30 eta 1998-IV-2koa).

Juridikoki aipagarri diren kausa edo kausak aukeratzen ahalegintzetik abiatuz gero, kalte batzuk portaera bati kausalki lotuta egon eta kalteak ordaintzea, agian, portaera egin duenaren lepora ez direla jarriko onartzea da. Beste modu batera esanda, norbaitek, kaltearen kausa –kausetako bat- izan arren, kaltea ordaintzeko obligaziorik ez izatea. Azaldutako gehiengoaren ikuspegitik begiratzuz, horrek badu argibide inplizitua: kausa oro ez da juridikoki kausa aipagarria edo kausa esanahi juridikoan.

Zuzenagoa litzateke, hala ere, PANTALEÓNEk adierazi eta ondorengo lerroetan jasotzen den moduan, **arazo kausalak** -berez egitatezkoak direnak- eta **arazo juridikoa** bereiztea: *emaitza kaltegarria horren kausa izan denaren lepora noiz jarri edo horri noiz esleitu edo egotzi behar zaion erabakitzeak irizpideak zehaztea* (zeharka aipatzen dute, zehaztasunik gabe eta modu ilunean, AGE 1992-XII-19 eta 1994-XII-23koek).

Lehenengo gaia, arazo kausalari buruzkoa, egoera baliokideen teoria aplikatuz zehaztu behar litzateke. Baina bigarrena -alegia, emaitza kaltegarria kausa den norbaiti noiz esleitu edo egotzi behar zaion- beste ereduei eta irizpideei jarraituz erabaki behar litzateke. Dena den, irizpide horiek zehaztea ez da lan erraza. Horiek ezartzen, bereziki, Alemaniako doktrina saiatu da, eta ohartarazi behar da ez direla guztiz zehaztutako dogma moduan ematen, hau da, hipotesi guztietan aplikatzeko moduan; zehaztugabeko lelo gisa ematen dira, balioei buruzko aurreiritziak jasotzen baitira nahiz eta hainbatetan kontraesanean egon eta atzematen beti zailak izan.

Egokitasunarena, berez, egozteko irizpide posible bat da: portaera bat kausatzat hartu ostean, emaitza kaltegarria hari egotziko zaio, normalean kalte mota hori sorrarazten badu; aitzitik, begirale trebatu baten ustez, portaerak kaltea nekez sorraraz badezake, horri ez zaio egotziko. Baina, egozteko irizpide horren ondoan, eta zehatz-mehatz denak azaltzeko asmorik gabe, beste batzuk ere aipa daitezke, esate baterako, *bizitza normalean arriskuan jartzea* edo *atzerabidea debekatzeko*. Lehenengoaren arabera, kaltetuak berez jasaten dituen arriskuen ondorioz sortutako kalteak ez dira egotziko: esaterako, arinki zaurituak ospitaletik etxera oinez doala jasandako kalteak ez zaizkio egotziko zauri haiek eragin dizkionari; beste zerbait litzateke zauriak oso larriak izan eta medikuntza-tratamenduan jartzea premiazkoa izanik zauritua daraman kotxearen abiadak trafiko-istripua sortzea. Atzerabidea debekatzeko irizpidearen arabera, berriz, norbaitek abiarazitako *iter* kausalean, beste norbaiten portaera doloduna edo oso arduragabekeria larriduna agertzen bada, ez zaio hari emaitza kaltegarria egotziko; baldin eta hark bete beharreko ardurak azken inguruabar hori aurreikusteko beharra jasotzen ez badu (*vid.* AGE 1988-III-11koa sorrarazi zuten egitateak).

Jadanik esandakoaren harian, komeni da ñabardura terminologiko bat egitea: emaitza kaltegarria portaera bati esleitzeari edo egozteari, Alemaniako doktrinak emandako izena hartuz, *kaltearen egozketa objektiboa* deritzo, baina horrek ez du zerikusirik erantzukizun objektiboarekin -errurik gabekoarekin-. Kalte bat bere aurrekarietako portaera bati egotzi behar zaion ala ez erabakitzea (beraz, kaltea *objektiboki* egotzi daitekeen ala ez), erantzukizun subjektiboaren eremuan ere egin behar da. Gainera, *atzerabidea debekatzeko* irizpidea azaltzean ikusi denez, prebentziorik -hots, arretarik- ezak emaitza kaltegarria egozteka ekarriko du, beste norbaiten portaera doloduna edo oso zabarra gerora agertzen bada ere.

6.2. Kaltetuaren parte hartzea: erruak batera egotea

Kausakidea emaitza kaltegarriaren biktima ere izan daiteke, bai kaltea eragin duten inguruabarrak sortzen parte hartu duelako (esaterako, AGE 1994-III-2 eta 1995-II-15ekoak, igogailuko istripuei buruzkoak, eta AGE

1993-V-29koa, produktu arriskutsuak sortutako kalteei buruzkoa), bai jadanik gertatutako kaltea areagotu duelako: kaltearen indarra murrizteko beharrezko portaerak egin behar ditu kaltetuak, kasuko inguruabarren arabera, zentzuzko mugen barruan (*vid.* AGE 1995-XI-29koa).

Hipotesi horietan, biktimak ere arretarik gabe jokatu duenez, erruak batu direla esaten da, baina arazoa, berez, kausalitatearen ikuspegitik arakatu behar da. Gainera, ikuspuntu hori behar-beharrezkoa da, zibilki ezer egotzi ezin zaion norbaitek, eta, beraz, errua izateko gaitasun gabeak, kaltea sortzen laguntzen badu (IMZEZALKO Eranskinaren lehen puntuko 2. zenbakian, 1.IV. artikuluekin bat etorrita, biktima berez egoztezina bada eta istripua bere portaerak sortu edo sortzen lagundu badu, hipotesi hori eta biktimaren errua parekatu dira).

Erantzukizunaren ondorioetarako, biktimaren jokaerak kalte-ordainaren zenbatekoa gutxitzea ekar lezake (*batu diren erruzko ekintza bakoitzak emaitza kaltegarria sortzeko izan duen erlazio zuzenaren proportzioan*, AGE 1993-V-29koa; *ordaindu beharreko kopuru ekonomikoa ekitatez moderatu*, AGE 1995-X-5koa). Sarritan, adierazitakoa oinarritzeko, KZKO 1.103. artikuluan ezarrita dagoen moderatzeko ahalmena aipatzen da (AGEE 1994-XII-15 eta 1995-II-15ekoak), baina hori kritikatu beharra dago; izan ere, gauza ez da arreta gabeziak aritu denaren erantzukizuna moderatzea, kaltea ekarri duten jardura bakoitzak izandako eragina zehaztea baizik (DE ÁNGEL, DÍAZ ALABART, PANTALEÓN).

Halaber, gerta liteke inguruabarrak ikusita biktimaren parte-hartzea erantzukizunaren ondorioetarako hutsala izan dela erabakitzea, edo, aitzitik, emaitza kaltegarria kaltetutako pertsonari bakarrik egozteak – alegia, kaltea ordaintzeko obligaziorik inork ez du izango, AGEE 1997-VII-22 eta 1988-IV-2koak-. Esaten denez, *erruaren* ikuspegitik, lehenengo kasuan, eragilearen erruak zurgatzen du biktimarena, eta, bigarrenetan, biktimaren erruak zurgatzen du eragilearena (biktimaren errua soilik).

Kaltea ordaintzeari begira, biktimaren parte-hartzearen ondorioek, jurisprudentziak jarri eta aurreko lefroetan aditzera emandakoek, legeria berezian izan dute harrerarik; horren adibide dira jadanik aipatutako IMZEZALKO 1.IV. artikulua eta PAEZLKO 9. artikulua. *Vid.* ZKKO 114. artikulua ere.

IV. AKZIOAREN PRESKRIPZIOA

KZKO 1.968.2. artikuluen arabera, urtea iragateagatik preskribatuko du “1.902. artikulua aipatzen dituen erru zein arreta gabeziatik sortutako obligazioen ondorioz, erantzukizun zibila eskatzeko akzioa, kaltetuak horren berri izan zuenetik kontatuta”. Han, 1.902. artikulua bakarrik aipatzen bada ere, inork ez du zalantzan jartzen epe hori, IV. Liburuaren XVI. tituluko II. Kapituluan (1.902-1.910. artikuluetan)

bildutako kontratuz kanpoko erantzukizunari buruzko hipotesi orori aplikatuko zaiola. Legeria berezian, epe desberdinak ezartzen dira (esate baterako, ENLko 67. artikulua: hamar edo hogeit hamar urte, istripua gertatu denetik kaltea berehalakoa bada edo ez bada; OIELOko 9.5. artikulua: kaduzitateko lau urteko epea, legitimatuak akzioa egikari zezakeenetik; JILko 135.III. artikulua: bost urte, egikaritu zitekeenetik; PAEZLko 1.2. artikulua: hiru urte, kaltea jasan zenetik).

Preskribatzeko urte beteko epe laburra ezartzeak atentzioa ematen du berez, kontratuzko erantzukizuna eskatzeko akzioa egikaritzeko hamabost urteko epe orokorraren (1.964. artikularen) aldean. Azken hori luzeegia dela esan badaiteke ere, hura laburregia dela ere baiets daiteke (erantzukizunaren egitatezko hipotesia osatzen duten elementuak frogatzeko baliabideak *lurrinkorrak* izatea, epe laburra ezartzeko arrazoi izan arren, *vid.* PANTALEÓN). Epe labur hori orekatzeko eta zuzentzeko, epea noiz kontatzen hasiko den zehazteko *irizpide subjektiboa* ematen du legegileak –kaltetuak kaltearen berri izan duen unea-, eta jurisprudentziak ere bide horri segitu dio; horrela, *dies a quo* hori atzeratzera jotzen da, preskripzioa zorroztasunez ezin dela aplikatu argudiatuz. Horregatik, kaltearen benetako garrantziaz une hauetan jabetzen dela ulertuz, kontaketaaren hasiera atzeratzen da: lesioaren irismenari eta horrek lan-gaitasunaren gainean duen eraginari buruzko diagnosia egiten den egunera (AGE 1994-V-26koa); behin betiko senda-agiria hartzen den egunera (AGEE 1990-II-12 eta 1995-IV-22koak); lesionatuari ezgaitasuna aitortzen zaion egunera, senda-agiria jasoz geroztikoa bada ere (AGEE 1989-VI-17 eta 1995-X-10ekoak); tronpen lotura akastunaren ondorioz nahi izan ez den haurdunaldia egon bada, unea jaiotzen den egunera (*vid.* AGE 1995-X-10koa). Gainera, eta kalteak bata besteari atzetik sortu badira (portaera kaltegarria denboraldi luzean indarrean egon delako), jotzen da emaitza kaltegarria eragiten duen kausa desagertu arte ezin dela epea kontatzen hasi (AGE 1989-I-16koa); preskripzioaren unea *emaitza osoaren azkenaldian* (AGE 1993-VI-24koa) edo *emaitza osoa sortzean* (AGE 1990-VI-27koa) finkatzen da.

Preskripzioaren gaian, arreta berezia merezi du *jarduera penala* bideratu duten egitateetatik sortu eta jurisdikzio zibilaren aurrean egikaritutako erantzukizun zibilaren akzioari buruzkoak (*vid. supra* II). Gauza bada legez kontrako penaletik *eratorritako* erantzukizun zibila jurisdikzio zibilaren aurrean galdatzea, jotzen da KZeko 1.964. artikuluko hamabost urteko epea aplikatzen dela, eta ez 1.968.2. artikuluko urteko epea; horren arrazoia da prozesu zibilean egikaritzen den akzioa ez dela 1.902. artikulukoa (1.968.2. artikulua aipatzen duena), 1.092. artikulukoa baizik, zeina, epe berezirik izan ezean, hamabost urteko epe orokorraren mende baitago.

Badirudi ezen irizpide hori (bi erantzukizun desberdin -legez kontrako penaletik eta legez kontrako zibiletik *eratorriak*- daudela uste izatetik abiatzen denez), gehienez ere, prozedura penalean epai kondenatzailea

agertzen bada eta erantzukizun kriminala salbuesteko ZKKO 20. artikulua 1., 2., 3., 5. eta 6. zenbakietan aurreikusitako kasuak gertatzen badira (ZKKO 118 eta 119. art.) bakarrik alega daitekeela, baina jarduera penala egon den gainerako kasuetan, ez (orduan ezingo bailitzateke legez kontrako penaletik *eratorritako* erantzukizuna dagoenik esan). Hain zuzen ere, hori ulertu du Espainiako Auzitegi Gorenak, 1.968.2. artikulua 1988-VI-24 eta, *obiter dictum*, 1993-II-25ekoak), auzipetua behin-behingo edo behin betiko aske uzten bada (AGEE 1988-VI-24, 1989-XI-30, 1992-I-20 eta, *obiter dictum*, 1993-II-25ekoak) edo auzipetua hiltzen bada (AGE 1993-II-25ekoa; bestelako iritzia, AGE 1989-XII-7koa); epai irmoa eman aurretik indultua ematen den kasuetan beste irizpideari jarraitu eta hamabost urteko epea aplikatzen bada ere (AGEE 1990-IV-1, 1990-X-19 eta, *obiter dictum*, 1993-II-25ekoak).

Epea noiztik aurrera kontatu behar den erabakitzeak garrantzi berezia du, aplikatu beharrekoa urte beteko epe laburra bada. Jarduera penaletan, prozedurari behin-behineko edo behin betiko amaiera jartzen dien ebazpena interesatuari jakinarazten zaionetik aurrera kontatuko da epea (*vid.* AKE 220/1993, ekainaren 30ekoa, eta AGEE 1993-II-3 eta 1994-X-20koak). Jurisprudentziak onartu duenez, une horretatik aurrera, epe oro kontatzen da, bereizi gabe zein kasuri kontatu behar zaien horrela, -gehiengoak, bestalde- (erantzukizun zibila jurisdikzio penalaren aurrean egikaritzen bada, preskripzioa etenda geratzen da *ex* 1.973. art.) eta zein hipotesiri *falta den denbora* bakarrik kontatu behar zaien (erantzukizun zibila eskatzeko akzioa erreserbatzen bada, akzio penalak, berez, kontaketa etetea bakarrik ekarriko bailuke, *vid.* JKRLko 111 eta 114. art.). Gaiari buruz, gainera eta begi zorrotzez, zera dio PANTALEÓNek: jurisdikzio zibilean 1.902. artikuluko akzioa egikaritzen bada eta bi akzio desberdin direla esaten duen tesiaren arabera, erantzukizun zibilaren akzioa jurisdikzio penalaren aurrean egikaritzeak ere kontaketa etetea bakarrik ekarri behar luke.

Eta, bukatzeko, Espainiako Auzitegi Gorenak argi utzi duenez, auzia *artxibatu ostean*, ezin da bide penalera jo beste epe berri bat kontatzen hastea eragiteko. Jarduera penala berrireki den kasu gehienetan adierazi da hori (AGEE 1987-X-20, 1988-VI-24, 1992-I-20 eta 1992-II-22koak); lehen artxibatzearen -hori jakinarazi denetik- eta berrirekitzearen artean urte bete igaro bada, preskripzioaren efektuetarako ezin da bigarren artxibatze hori kontuan hartu; hala ere, AGE 1994-V-10ekoak kontuan hartu du, lesioen kasu batean senda-agiria eman zenetik lehen jarduera penala hasterako (kereila kriminala aurkezterako) 1.968. artikuluko urte betea igaro bazen ere. Azken irizpide horrek, zuzena izanik ere, agerian uzten ditu araudi bikoitzaren babesean ezar daitezkeen arrazoirik gabeko desberdintasunak, bereziki preskripzioaren gaian: jurisprudenzia penalak ulertu duenez, lesioa eragin duten egitateak delitu baldin badira, hura esesteko akzio publikoak preskribatzen ez duen bitartean, erantzukizun zibila eskatzeko akzioak ere bizirik iraungo du; baldin eta,

delitu izan ez eta jarduera penalak artxibatuz gero, kaltetuak akzioa egikari zezakeenetik jarduera penal horiek hasi arte urte bete igaroko balitz, eta, jurisdikzio zibilean akzioa egikaritu ostean, preskripzioko balizko salbuespena onartu behar litzateke.

V. PREBENTZIOA ETA ASEGURATZEKO OBLIGAZIOA: ERANTZUKIZUN ZIBILEKO ASEGURUA

Erantzukizun zibilaren gaineko aseguruak kaltea ordaintzeko obligazioa estaltzen du: “Erantzukizun zibilaren gaineko aseguru bidez, aseguratzailerak, legean eta kontratuan ezarritako mugen barruan, obligazioa hartzen du kontratuan aurreikusitako egitateak eragindako kalte-galerak hirugarren bati aseguratuaren lepora ordaintzeko obligazioa sortzeko arriskua estaltzeko, baldin eta aseguratuak, zuzenbidearen arabera, egitate horren ondorioez zibilki erantzun beharra baldin badu” (AKLko 73. art.). Hemen figura kontratuz kanpoko erantzukizunaren ikuspegitik azaltzen bada ere, zalantzarik ez da kontratuzkoa ere modu berean estal daitekeela.

Estalitako arriskua (aseguratutako erantzukizunaren eremua) modu desberdinetan mugatu edo zehaztu daiteke, baina, gehienetan, jarduera edo egoera jakin bat kontuan hartuta egiten da: lanbide batean aritzea, motordun ibilgailuak gidatzea, garraioa, kirol-jarduerak egitea, higiezinaren jabeak erantzun beharreko kalteak, eta abar.

Zerbait aseguratzea, interesatuen borondatearen arabera gera daitekeen prebentziozko neurria izan daiteke (*borondatezko aseguru*), baina legez ere ezarrita etor daiteke (*nahitaezko aseguru*). Bigarren kasu horretan, aseguru hartzea polizak estaltzen duen jarduera egiteko betekizun administratibo antzeko bat da (DE ÁNGEL): “*Gobernuak erabakitako hainbat jarduera egiteko, beharrezkoa da erantzukizun zibilaren gaineko aseguru egitea. Administrazioak jarduera horiek egikaritzeko baimenik ez du emango aurrez interesatuak aseguru egin duela baieztatu gabe. Nahitaezkoa izan eta asegururik ez egiteak zigor administratiboa ekarriko du*” (AKLko 75. art.). Nahitaez hartu beharreko aseguruak dira, esate baterako: motordun ibilgailuak erabili eta zirkulatzea (IMZEZALko 2. art. eta 2641/1986 Errege Dekretua, abenduaren 30ekoa), ehizakoa (ELko 52. art. eta 63/1994 Errege Dekretua, urtarrilaren 21ekoa) edo aire-aseguruak (ANLko 127. artikuluan aurreikusitakoak).

DE ÁNGELEK adierazten duenez, nahitaez aseguratu beharrak *arriskuak sozializatzea* dakar; alegia, arriskua sor dezakeen jarduerak egiten dituzten guztiek norbaitzuek eragindako kalteak ordaintzeko ekarpenak egiten dituzte beren primak ordaintzean: kalteak eragin ditzaketen guztiek osatutako kolektibitateak bideratzen du biktima suertatzen direnei kalteak ordaintzea. Iruztin horiek aseguruak pilaka egiten diren jarduera-eremu guztietara aplikatu daitezke; hori gertatzen da nahitaezko aseguru baten esparruan, hain zuzen, motordun ibilgailuenean.

Ezbeharra gertatuko balitz (aseguratuak kaltea ordaintzeko obligazioa izango balu), kaltetuak edo haren jaraunsleek, aseguratzaileri kaltea ordaintzeko obligazioa betetzea eskatzeko, *akzio zuzena* izango dute horren aurka (AKLko 76. art.; *vid.* ere ZKKO 117. art.); hala ere, horrek ez dio kenduko aseguratzaileri aseguratuaren aurka errepikatzeko eskubidea, baldin eta eragindako kaltea aseguratuaren dolozko portaeraren ondorioz sortu bada. Aseguratzailiak, 76. artikulua ezartzen duenez, kaltetuaren erru bakarra egotea eta kaltetuaren aurka dituen salbuespen pertsonalak aurkara ditzake.

BIBLIOGRAFIA

- Ricardo DE ÁNGEL YAGÜEZ, Tratado de responsabilidad civil, Madril, 1993; Algunas previsiones sobre el futuro de la responsabilidad civil (con especial atención a la reparación del daño), Madril, 1995; "Actuación dañosa de los grupos", in RJC, 1997, 63. or.
- José Manuel BUSTO LAGO, La antijuridicidad del daño resarcible en la responsabilidad civil extracontractual, Madril, 1998.
- Santiago CAVANILLAS MÚGICA, La transformación de la responsabilidad civil en la jurisprudencia, Madril, 1987.
- Santiago CAVANILLAS MÚGICA eta Isabel TAPIA FERNÁNDEZ, La concurrencia de responsabilidad contractual y extracontractual. Tratamiento sustantivo y procesal, Madril, 1992.
- Silvia DÍAZ ALABART, "La responsabilidad por los actos ilícitos dañosos de los sometidos a patria potestad o tutela", in ADC, 1987, 795. or.; "Comentario a la STS de 19 de octubre de 1990", in CCJC, 24. zk., 1059. or.; "Comentario a la STS de 1 de febrero de 1989", in CCJC, 19. zk., 149. or.
- Calixto DÍAZ-REGAÑÓN GARCÍA-ALCALÁ, El Régimen de la prueba en la Responsabilidad Civil Médica, Iruñea, 1996.
- Rafael GARCÍA LÓPEZ, Responsabilidad civil por daño moral. Doctrina y jurisprudencia, Bartzelona, 1990.
- Jacinto GIL RODRÍGUEZ, "Comentario a la STS de 17 de marzo de 1984", in CCJC, 5. zb., 1509. or.
- Esther GÓMEZ CALLE, "La responsabilidad civil del menor", in DPC, 7. zk., 1995, 87. or.
- Fernando PANTALEÓN PRIETO, "Comentario a la sts de 10-III-1983", in CCJC, 2. zk., 447. or.; "La indemnización por causa de lesiones o de muerte", in ADC, 1989, 613. or.; "Causalidad e imputación objetiva: criterios de imputación", in Centenario del Código Civil, II. lib, Madril, 1990, 1561. or.; "Comentario al art. 1.902 cc", in Comentario del Código Civil, II. lib., 2. arg., Madril, 1993, 1971. or.; "Indemnizaciones tasadas, subvenciones indirectas: la valoración de los daños personales en el Proyecto de Ley de supervisión de los seguros privados", in RRCC, 1995, 383. or.
- L. Fernando REGLERO CAMPOS, Accidentes de circulación: responsabilidad civil y seguro, Madril, 1991.

Jaime SANTOS BRIZ, “Comentario a los artículos 1.902 a 1.910”, *in Comentarios al Código Civil y Compilaciones Forales* (ALBALADEJOK zuzenduak), XXIV. lib., Madril, 1983, 93. or.

Francisco SOTO NIETO, Responsabilidad civil derivada de accidente automovilístico (seguro de suscripción obligatoria), Madril, 1989.

Elena VICENTE DOMINGO, Los daños corporales: tipología y valoración, Bartzelona, 1994.

Mariano YZQUIERDO TOLSADA, *La responsabilidad civil del profesional liberal*, Madril, 1989; “Laforma fronteriza entre la responsabilidad contractual y la aquiliana. Razones para una moderada unificación”, *in RCDI*, 1991, 443. or..